

Slavica Moslavac. Zaviri ispod – donje rublje i higijena. Gostujuća izložba Muzeja Moslavine u Muzeju "Staro selo" Kumrovec, 18. svibnja – 20. kolovoza 2018.

Prikaz izložbe

Izložba "Zaviri ispod - donje rublje i higijena" jedna je od mnogobrojnih uspješnih izložbi autorice Slavice Moslavac, etnologinje, voditeljice etnografskoga odjela Muzeja Moslavine u Kutini i muzejske savjetnice, koja već dugi niz godina istražuje etnološke teme na području Moslavine. Ova tema prikazana je kroz povijesni pregled razvoja donjega rublja i pristupa održavanju osobne higijene i čistoće odjevnih predmeta. Izložba je otvorena u Muzeju "Staro selo" Kumrovec tijekom obilježavanja Međunarodnoga dana muzeja, te je rezultat višegodišnje međumuzejske suradnje Muzeja Moslavine i Muzeja "Staro selo" Kumrovec.

Izložba govori o temi koja je dugo vremena bila rijetko spominjana u muzeološkim i etnološkim krugovima - o donjem rublju i higijenskim prilikama do početka 20. stoljeća u moslavačkom, posavskom, banovinskom i bilogorskom kraju. Do sada gotovo da nije bilo nikakvoga većeg i opširnijega etnološkog istraživanja na temu donjega rublja, a razlog vjerojatno leži u činjenici da se ljudi teško "otvaraju" u razgovoru o osjetljivim temama koje su povezane s individualnim razlikama u održavanju osobne higijene i čistoće rublja i odjeće, što je uvjetovano i obiteljskim navikama.

U izložbenom prostoru Muzeja "Staro selo" Kumrovec izložba je prikazana kroz 12 roll up banera kojima je autorica tematski prikazala proizvodnju sapuna, donje rublje, kupanje, potkošulje, pelene, čipku (kao ukrasni dodatak), gaće, čarape, higijenu i pučku intimu. Uz brojne originalne predmete iz prošlih vremena, načinjenih od raznih materijala: pliša, pamuka, lana, čipke, flanela, markizeta, svile, satena, izložbu upotpunjuju i tri umjetnička djela na temu donjega rublja autorice Ivane Ožetski te instalacija sušenja rublja u kombiniranoj tehnici autorice Vlatke Vidiček Dam kao i prikaz sušenja čarapa i veša u moslavačkom kraju. Osim rublja koje se nekoć nosilo na selu, publici je predstavljeno i suvremeno rublje: podsuknje, kombinezoni, grudnjaci, korzeti, gaće, čarape i halteri koje je autorica prikupila terenskim istraživanjem u suradnji s mnogobrojnim pojedincima te muzejskim institucijama – Etnografskim muzejom Zagreb, KUC-u Travno, Posudionici i radionici narodnih nošnji Zagreb, Gradskom muzeju Đurđevac te Muzeju Đakovštine.

Autorica je izložbu popratila istoimenim katalogom. U katalogu je zabilježena i nova pjesma Božice Brkan na kajkavskom narječju *Košula za na noć*, popraćena rječnikom naziva.

Donje rublje je uvijek imalo praktičnu funkciju pružanja potpore i higijene da intimni dijelovi ne bi dolazili u kontakt sa svakodnevnom odjećom. Održavanje higijene predstavljeno je svakodnevnim umivanjem, pranjem ruku i kupanjem iz lavora koji je bio inventar svake moslavačke kuće. Naglasak je stavljen i na obredno umivanje u

cvjetnoj vodi uoči Uskrsa u želji da se postigne zdravlje, ljepota i blagostanje te božićno umivanje u vodi s crvenom jabukom za zdravlje. Dio kućnoga inventara bili su ručno izrađeni ručnici i zidnjaci s utkanim ili izvezenim porukama koji su, osim kao ukras, imali i uporabnu vrijednost. Na tako čisto oprano tijelo oblačilo se donje rublje, koje se u povijesti javlja s europskim utjecajima, koncem 19. stoljeća i nije dio tradicijskoga ruha. Šivani platneni grudnjaci, svileni i platneni kombinei i zimske gaće pumperice dolaze u modu tek u drugoj polovici 20. stoljeća. Podsuknje s brojnim naborima te ljetne gaće s čipkama na nogavicama donijele su žene s područja zapadne Europe.

Dio izložbe posvećen je i temi izrade sapuna kakav su nekad žene na selu proizvodile luženjem, a koristio se za pranje rublja i održavanja higijene. Na selu su žene prale rublje uz potoke pomoću drvenog korita i *rifljače*. Ujedno, autorica napominje kako su žene nekoć u gradu zarađivale novac perući rublje damama, dok je na selu bilo sramota ako djevojka ne zna dobro prati rublje svim ukućanima.

Na izložbi su posebno istaknute potkošulje – košuljci ili *untorak*, bez ili s kraćim rukavima, koje su žene u prošlim vremenima nosile ispod glavne odjeće, a bile su krojene od dva dijela platna s prorezima za glavu i ruke dužine do pojasa ili do koljena. Podsuknje su se nosile uvijek, bilo da su bile sasvim kratke ili uske, ponekad u nekoliko slojeva jer se ljepota ženskoga tijela ogledala u širini bokova.

Najintrigantniji dio izložbe je vitrina u koju posjetitelj mora zaviriti i upoznati se s rubljem poput gaća, nakurnjaka, korzeta, haltera i tangi. Gaće su odjevni predmet koji se pojavio relativno kasno, no sam naziv *gaće* u svakodnevicu koristio se za muške hlače. U siromašnim dijelovima svijeta ljudi nisu imali ništa drugo od odjeće, osim neke vrste pregača. Na području Moslavine tijekom stoljeća doseljavali su se ljudi iz Like i Korduna, gdje su zime bile jake te su se morali više zaštititi, što su činili oblačeći po nekoliko dugih gaća, ali i nošenjem nakurnjaka pletenih od vune za zaštitu od hladnoće. Zanimljivo je napomenuti da u prošlosti žene gaće uopće nisu nosile, dok se s vremenom to mijenja i ženski veš postaje moderan odjevni predmet.

Donje rublje predstavljeno je i umjetničkim djelima u akvarelu i kombiniranoj tehnici, dok su u katalogu izložbe prikazani i mnogi akademski obrazovani umjetnici i njihova djela koja prikazuju primjerice pranje rublja na Savi, dijete u *špilhosama*, gaženje grožđa, modele u spavaćicama te slobodnije teme koje se mogu naći na razglednicama s početka 20. stoljeća.

Izložba "Zaviri ispod – donje rublje i higijena" do sada je predstavljena u Etno art galeriji u Zagrebu, u Muzeju grada Đurđevca, u Ivaniću u Općini Križ, Gradskoj knjižnici i čitaonici u Lipiku, a planira se predstaviti i publici diljem Hrvatske. U Muzeju "Staro selo" Kumrovec mnogi učenici osnovnih i srednjih škola s područja Hrvatske upoznali su se s ovom tabu temom i to u sklopu terenske nastave, kao i posjetitelji iz drugih zemalja – iz Slovenije, Amerike, Izraela, Engleske, Kine i Njemačke.

Autoričina nakana da prikaže temu koja je do sada zanemarivana u etnološkim istraživanjima ostvarena je kroz cjelovit prikaz održavanja higijene, pranje i održavanje čistoće odjeće te prikaz razvoja donjega rublja od kraja 19. stoljeća do današnjih modernih vremena.

Realizacija izložbe ostvarena je uz potporu grada Kutine, Ministarstva kulture Republike Hrvatske, Županije Sisačko-moslavačke i tvrtke Kretext d.o.o. iz Garešničkog Brestovca.

Tihana Kušenić